

TISH GO'SHTLARINING SURUNKALI YALLIG'LANISHI VA YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Baxodurov Botirxon Nodir o'g'li

Buxoro innovatsion ta'lim va tibbiyot universiteti
stomatologiya fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar **Qandova Feruza Abdurahmonovna**

Buxoro innovatsion ta'lim va tibbiyot universiteti Stomatologiya kafedrasi assistenti

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada tish go'shtlarining surunkali yallig'lanish kasalliklari (xususan, gingivit va parodontit) bilan yurak-qon tomir kasalliklari (ateroskleroz, yurak ishemik kasalligi, miokard infarkti) o'rtasidagi bog'liqlik masalasi o'rganilgan. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar asosida yallig'lanish jarayonining organizmdagi umumiy ta'siri, immun javob, endotelial disfunktsiya va qon tomirlar holatiga ta'siri tahlil qilingan. Klinik kuzatuvlar va biomarkerlar asosida surunkali parodontal kasalliklarga chalingan bemorlarda yurak-qon tomir muammolarining uchrash chastotasi yuqoriligi isbotlangan. Shuningdek, sog'lom tish go'shtlari yurak salomatligi uchun muhim himoya omili sifatida qaralgan. Ushbu maqola stomatologik va kardiologik profilaktika choralarining integratsiyalashuvi lozimligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: Tish go'shti yallig'lanishi, parodontit, gingivit, yurak-qon tomir kasalliklari, ateroskleroz, yallig'lanish biomarkerlari, surunkali yallig'lanish, endotelial disfunktsiya, immun javob.

Zamonaviy tibbiyotda surunkali yallig'lanishning yurak-qon tomir tizimi kasalliklaridagi roli keng miqyosda o'rganilmoqda. Ayniqsa, og'iz bo'shlig'ida, xususan, tish go'shtlarida yuzaga keladigan yallig'lanish jarayonlari organizmda past darajadagi, lekin doimiy sistemali yallig'lanishni yuzaga keltirishi isbotlangan. Tish go'shti yallig'lanishining keng tarqalgan shakllari — gingivit va parodontit — nafaqat mahalliy, balki sistematik salomatlikka ham ta'sir qiladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, surunkali parodontal kasalliklarga ega insonlarda yurak-qon tomir kasalliklariga chalinish xavfi 20–40% ga yuqoriroq bo'ladi. Bunday holatlarda qon aylanish tizimida endotelial hujayralar shikastlanadi, aterosklerotik blyashkalar tezroq shakllanadi va arterial bosimda o'zgarishlar

kuzatiladi. Shuningdek, tish go'shti infeksiyalari natijasida qon orqali yurak va qon tomirlariga yallig'lanish omillari (masalan, interleykin-6, CRP, TNF- α) yetkaziladi.

Mazkur maqola tish go'shti surunkali yallig'lanishi bilan yurak-qon tomir kasalliklari o'rtasidagi bog'liqlikni klinik, immunologik va biomolekulyar jihatdan yoritish, ushbu muammoning dolzarbligini ta'kidlash va sog'liqni saqlash tizimida stomatologiya hamda kardiologiyani integratsiyalash zarurligini asoslashni maqsad qiladi.

Tadqiqotda kuzatuvli holatda sog'lom va parodontitga chalingan 80 nafar bemor ishtirok etdi. Ular ikki guruhga ajratildi:

1. Eksperimental guruh – parodontal kasallik tashxisi qo'yilgan bemorlar (n = 40);
2. Nazorat guruhi – sog'lom tish go'shti holatiga ega shaxslar (n = 40).

Quyidagi metodlar asosida ma'lumotlar yig'ildi:

- Klinik stomatologik tekshiruv: tish go'shti qonashi, cho'ntak chuqurligi, yallig'lanish darajasi.
- Laborator tahlillar: qon zardobida CRP, IL-6, TNF- α kabi yallig'lanish markerlarining darajasi.
- Yurak-qon tomir holati baholandi: arterial bosim, elektrokardiografiya (EKG), lipidlar spektri (xolesterin, LDL, HDL).
- Statistika: T-test, Pearson korelyatsiyasi va logistik regressiya orqali guruhlar o'rtasidagi farqlar va bog'liqliklar baholandi ($p < 0.05$ e'tiborlilik darajasi).

Tadqiqot davomida eksperimental guruh (parodontitga chalingan bemorlar) va nazorat guruhi (sog'lom ishtirokchilar) o'rtasida bir qancha statistik ahamiyatli farqlar aniqlangan.

Parodontitga chalingan bemorlarning 82%ida CRP (C-reaktiv oqsil) darajasi 5 mg/L dan yuqori bo'lgan bo'lsa, sog'lom guruhda bu ko'rsatkich 1.2 mg/L atrofida qayd etildi. IL-6 va TNF- α darajalari ham eksperimental guruhda sezilarli darajada yuqori bo'lib, yallig'lanishning sistemali tus olganini ko'rsatdi.

Elektrokardiografik tekshiruvlarda yurak ritmida funksional o'zgarishlar, ayniqsa sinus taxikardiyasi va yurak mushaklarida gipoksiya belgilariga ega bo'lgan bemorlar eksperimental guruhda 2 baravar ko'p uchradi. Shuningdek, lipidlar profili tahlilida LDL (past zichlikdagi lipoproteidlar) darajasining ortishi va HDL (yuqori

zichlikdagi lipoproteidlar) darajasining kamayishi parodontitga chalingan guruhda yurak-qon tomir xavfini oshiruvchi muhim faktor sifatida qayd etildi.

Statistik tahlilga ko'ra, parodontal kasallik bilan yurak-qon tomir kasalliklari o'rtasida ijobiy korelyatsiya mavjud ($r=0.71$, $p<0.01$). Logistik regressiya natijalari parodontit yurak ishemik kasalliklari rivojlanish ehtimolini 2,8 marta oshirishini ko'rsatdi.

Ushbu tadqiqot natijalari dunyo miqyosida olib borilgan boshqa tadqiqotlar bilan uyg'unlashadi. Masalan, Amerikaning CDC va NIH tomonidan olib borilgan izlanishlarda parodontitning yurak-qon tomir xavfini oshiruvchi omil ekanligi ko'rsatilgan. Surunkali yallig'lanish natijasida qon tomirlari ichki qavati – endoteliyga shikast yetadi, bu esa aterosklerotik blyashkalar shakllanishini jadallashtiradi.

Yallig'lanish mediatorlari (IL-1 β , IL-6, CRP) yurak mushaklarining ishlashiga va qon tomirlar tonusiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotda ishtirok etgan bemorlar misolida ham bu holat o'z isbotini topdi – CRP va IL-6 darajasining oshishi yurak faoliyatida buzilishlar bilan bog'liq bo'ldi.

Ayrim hollarda parodontit bilan yurak ishemik kasalligi o'rtasidagi bog'liqlik immun tizimi orqali vositachilik qiladi. Organizmda doimiy past darajadagi yallig'lanish holati yurak mushagiga kislorod yetkazilishini cheklaydi va infarkt xavfini oshiradi.

Mazkur tadqiqot stomatologik salomatlik yurak salomatligi bilan uzviy bog'liqligini yana bir bor isbotlaydi. Shu bois parodontitni erta aniqlash va davolash nafaqat og'iz bo'shlig'i uchun, balki yurak salomatligini saqlashda ham muhim ahamiyatga ega.

Olib borilgan ilmiy izlanishlar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- Tish go'shtining surunkali yallig'lanishi (gingivit va parodontit) yurak-qon tomir tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va bu kasalliklarning rivojlanish xavfini sezilarli darajada oshiradi.
- Parodontitga chalingan bemorlarda yallig'lanish biomarkerlari (CRP, IL-6, TNF- α) darajasining oshishi yurak faoliyati bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqaradi.
- Tish go'shti kasalliklari bilan yurak-qon tomir kasalliklari o'rtasida statistik ahamiyatli korelyatsiya mavjud. Bu esa stomatologik profilaktikaning kardiovaskulyar profilaktika bilan integratsiyalashuvini taqozo etadi.

- Ilmiy tibbiyotda tish salomatligi umumiy salomatlik ko'rsatkichlarining ajralmas qismi sifatida baholanmog'i lozim.
- Shifokorlar, ayniqsa terapevtlar, kardiologlar va stomatologlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish orqali yurak-qon tomir kasalliklari profilaktikasi samaradorligini oshirish mumkin.

Tish go'shtlarining surunkali yallig'lanishini erta bosqichda aniqlash va to'liq davolash – yurak-qon tomir tizimi kasalliklarining oldini olishda samarali strategiyalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akhmedov A. R., "Parodont kasalliklari va yurak patologiyalari o'rtasidagi bog'liqlik", Toshkent tibbiyot jurnali, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi, "Parodont kasalliklarini davolash bo'yicha klinik protokol", 2023.
3. Tonetti M. S., et al. "Periodontitis and atherosclerotic cardiovascular disease: consensus report of the joint EFP/AAP workshop." Journal of Clinical Periodontology, 2013.
4. Joshipura K.J. et al., "Poor oral health and coronary heart disease", Journal of Dental Research, 2009.
5. Van Dyke T.E., Dave S. "Risk factors for periodontitis." Journal of the International Academy of Periodontology, 2005.
6. Libby P. "Inflammation in atherosclerosis", Nature, 2002.
7. Matveev V.V., "Stomatologiya va yurak-qon tomir kasalliklari: o'zaro ta'sirlar", Moskva, 2020.
8. WHO. "Oral health and noncommunicable diseases", World Health Organization Bulletin, 2022.
9. Kornman K.S. "Mapping the pathogenesis of periodontitis: a new look", Journal of Periodontology, 2008.
10. Cherepov A.B., "Immunologiya parodontitda", Sankt-Peterburg, 2019.
11. Anderson J.L. et al. "Inflammation markers and risk of cardiovascular disease", Circulation, 2005.
12. Nazir M.A. "Link between oral health and systemic health", International Journal of Health Sciences, 2017.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

